Керівникам, профспілковим організаціям (уповноваженим представникам трудових колективів) підприємств, установ, організацій Дніпровського району міста Києва

ОСНОВНІ РОЗ'ЯСНЕННЯ
Міністерства соціальної політики України з питань, які надані в межах компетенції місцевим органам виконавчої влади здійснюючих повідомну реєстрацією колективних договорів і угод.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про колективні договори і угоди» (далі – Закон), колективні договори підлягають повідомної реєстрації в установленому порядку місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування.

Проведення повідомної реєстрації договорів регулює Порядок повідомної галузевих (міжгалузевих) і територіальних угод, колективних договорів (далі – Порядок), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.02.2013 № 115 (далі - Постанова).

Пунктами 2 і 3 зазначеної Постанови доручено місцевим органам виконавчої влади та рекомендовано органам місцевого самоврядування в межах повноважень розглядати колективні договори і угоди щодо відповідності законодавству та у разі виявлення порушень надавати рекомендації стосовно їх усунення.

Відповідно до Порядку повідомна реєстрація проводиться з метою засвідчення автентичності примірників і копії поданих на реєстрацію колективних договорів (далі - договори) для забезпечення можливості врахування їх умов під час розгляду уповноваженими органами трудових спорів (індивідуальних і колективних), що можуть виникнути за результатами виконання умов таких договорів.

Органами, які відповідно до законодавства уповноважені розглядати трудові спори, зокрема, є: Національна служба посередництва і примирення та її відділення, трудові арбітражі, комісії по трудовим спорам, суди, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування.

Законодавство не передбачає відмовіи повідомної реєстрації колективного договору.

Роз'яснення по питанням

Частіше від колективу виступає довірена особа – голова ради трудового колективу, яка не має свідоцтва і печатки, тому надати копії зазначені у Порядку повідомної реєстрації немає можливості.

Згідно зі статтею 4 Закону України «Про соціальний діалог в Україні» суб'єктами сторони працівників на локальному рівні є первинні профспілкові

організації, а в разі їх відсутності – вільно обрані для ведення колективних переговорів представники (представник) працівників. Підтвердження репрезентативності суб'єктів сторін колективного договору цим Законом не передбачено (стаття 7).

Водночас, Закон не вимагає від представника трудового колективу надавати будь-яке свідоцтво чи скріплювати свій підпис в колективному договорі печаткою.

Якою мовою повинен бути складений колективний договір?

Основи державної мовної політики визначаються Конституцією України, а порядок застосування мов в Україні - виключно цим Законом, з норм якого мають виходити інші правові акти, що визначають особливості використання мов у різних сферах соціального життя.

Принагідно інформуємо, відповідно до статті 4 Закону України «Про засади державної мовної політики», законодавство України про мови складається з Конституції України, Декларації прав національностей України, цього Закону, законів України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», «Про національні меншини», «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин» та інших законів України, а також міжнародних договорів, що регулюють питання використання мов.

Чи є обов'язковим укладення колективного договору?

Який повинен бути період переукладення колективного договору?

Чи є законним укладання колективного договору на невизначений термін (без зазначення кінцевої дати)?

Який термін дії колективного договору?

Яка повинна бути чисельність працівників на підприємстві для укладення колективного договору?

Яка відповідальність керівника підприємства за відсутність колективного договору на підприємстві?

Чи можлива пролонгація дії колективного договору і як проводити її повідомну реєстрацію?

Міжнародними нормами, зокрема, Конвенцією МОП № 98 (стаття 4), Конвенцією МОП № 154, Європейською соціальною хартією /переглянутою/ (стаття 6) передбачено ведення колективних переговорів на добровільних засадах.

Водночас, відповідно до статті 8 Кодексу законів про працю України, якщо міжнародним договором або міжнародною угодою, в яких бере участь Україна, встановлено інші правила, ніж ті, що їх містить законодавство України про працю, то застосовуються правила міжнародного договору або міжнародної угоди.

Положення Закону України «Про колективні договори і угоди» відповідають зазначеним міжнародним нормам.

Закон не передбачає:

- обов'язковості щодо укладення колективного договору та щодо визначення у ньому строків на які він укладається;
- норм, що обмежують строки дії колективного договору за винятком випадків реорганізації, ліквідації підприємства, або зміни його власника;

- норм, які визначають чи обмежують чисельність працівників для укладення колективного договору на підприємстві;
- відповідальності за відсутність колективного договору.

Разом з тим, статтею 17 Закону передбачена відповідальність за ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни чи доповнення колективного договору.

Строки дії колективного договору визначені в статті 9 Закону:

- колективний договір набирає чинності з дня його підписання представниками сторін, або з дня, зазначеного у колективному договорі;
- після закінчення строку дії колективний договір продовжує діяти до того часу, поки сторони не укладуть новий або не переглянуть чинний, якщо інше не передбачено договором.

Повідомна реєстрація продовження строку чинності колективного договору законодавством не передбачена.

Водночас, якщо в результаті оформлення факту продовження строку чинності колективного договору вносяться будь-які зміни до договору, то вони мають бути зареєстровані, як зазначено у пункті 8 Порядку.

Крім того, Законом передбачена можливість внесення змін і доповнень до колективного договору протягом строку його дії, тільки за взаємною згодою сторін в порядку, визначеному колективним договором (стаття 14).

Чи обов'язково колективний договір має реєструватись?

Чи на всі колективні договори розповсюджуються вимоги щодо їх реєстрації?

Чи має силу незареєстрований колективний договір?

Чи наступає відповідальність за неподання колективного договору на реєстрацію?

Відповідно до Закону України «Про колективні договори і угоди» колективні договори **підлягають** повідомній реєстрації в установленому порядку місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування (стаття 9). Закон не містить будь – яких виключень.

Незареєстрований колективний договір має юридичну силу, оскільки колективний договір набирає чинності з дня його підписання представниками сторін або з дня, зазначеного у колективному договорі.

Відповідальність за неподання колективного договору на реєстрацію законодавством не передбачена.

Водночас, органи, уповноважені розглядати трудові спори беруть до уваги зареєстрований примірник колективного договору (витребують копію у реєструючого органу або сторін колективного договору) та рекомендації реєструючого органу, що унеможливлює фальсифікацію документів.

Щодо термінів подання до повідомної реєстрації колективних договорів уповноваженими на це працівниками підприємств, установ та організацій.

Щодо термінів подання до повідомної реєстрації змін і доповнень, що вносяться до колективного договору уповноваженими на це працівниками підприємств, установ та організацій.

Зміни до колективного договору оформляти протоколом зборів трудового колективу та в кінці року подавати на повідомну реєстрацію.

Оскільки реєстрація колективних договорів носить повідомний характер, терміни подання на повідомну реєстрацію колективних договорів та змін і доповнень до них законодавством не обмежуються.

Факт повідомної реєстрації колективного договору не має таких наслідків, як наділення сторін колективного договору додатковими правами або покладення на них додаткових обов'язків. Висновки реєструючого органу щодо приведення колективного договору у відповідність з вимогами законодавства носять рекомендаційний характер.

Тому, для встановлення конкретного строку подання колективного договору на повідомну реєстрацію немає достатніх підстав.

Згідно зі статтею 14 Закону України «Про колективні договори і угоди», зміни і доповнення до колективного договору протягом строку його дії можуть вноситися тільки за взаємною згодою сторін в порядку, визначеному колективним договором. При цьому, порядок ведення переговорів з питань розробки, укладення або внесення змін до колективного договору визначається сторонами і оформляється відповідним протоколом (стаття 10 Закону).

Водночас, відповідно до законодавства реєструючий орган не має повноважень втручатися у переговорний процес на підприємстві та визначати строки подання на повідомну реєстрацію змін та доповнень, що вносяться до колективного договору.

Слід зазначити, що є приклади, коли сторони угоди визначають в угоді терміни подання її на повідомну реєстрацію.

Чи потрібна заява від керівника підприємства, установи, організації, який звернувся до реєструючого органу з метою здійснення повідомної реєстрації колективного договору?

В усталеній практиці сторони подають на реєстрацію колективний договір із супровідним листом. Це дозволяє відслідкувати терміни здійснення повідомної реєстрації, мати контактні дані суб'єкта, що надіслав колективний договір.

Який вигляд повинна мати копія колективного договору, яка залишається у реєструючого органа?

Порядок не містить особливих умов щодо вигляду копії колективного договору, яка подається сторонами на реєстрацію. Водночас звертаємо увагу, що реєструючий орган повинен перевірити автентичність примірників і копії, поданих на реєстрацію (пункт 2 Порядку).

Якщо сторони колективного договору на власний розсуд вирішили подати на повідомну реєстрацію примірник договору, а не його копію, це не можна розцінювати як порушення Порядку.

Що робити, якщо на повідомну реєстрацію подаються колдоговори без додатків?

Відповідно до пункту 3 Порядку сторони договору подають на повідомну реєстрацію договір разом з додатками у кількості примірників, що відповідає кількості таких сторін, та копію договору.

Водночас, у повідомної реєстрації може бути відмовлено лише у разі, коли подані на реєстрацію примірники договору не є автентичними (пункт 5 Порядку).

З огляду на вказане, колективний договір реєструється, одночасно реєструючий орган листом інформує сторони колективного договору про необхідність подання на реєстрацію всіх додатків до договору. При цьому

додатки, які надійшли після реєстрації договору реєструються в установленому порядку як доповнення до колективного договору.

Чи надається копія колективного договору підприємству, якщо воно втратило свої примірники?

Метою повідомної реєстрації є засвідчення автентичності примірників і копії колективних договорів, поданих на реєстрацію, для забезпечення можливості врахування їх умов під час розгляду уповноваженими органами трудових спорів (індивідуальних і колективних), що можуть виникнути за результатами виконання умов таких договорів.

Разом з тим, зазначене питання може бути вирішено позитивно за умови дотримання вимог законодавства щодо виготовлення копій документів органами влади та органами місцевого самоврядування.

Чи покладається згідно вимог чинного законодавства обов'язок на органи місцевого самоврядування здійснювати аналіз та перевірку на відповідальність чинному законодавству договору до моменту їх повідомної реєстрації?

Чи може бути відмовлено в повідомній реєстрації колективного договору, якщо договір суперечить вимогам чинного законодавства й умовами угод вищого рівня, та в яких спосіб?

Протягом якого терміну сторонам договору може бути відмовлено у повідомній реєстрації?

Відповідно до статті 5 Закону України «Про колективні договори і угоди» умови колективних договорів або угод, що погіршують порівняно з чинним законодавством становище працівників, є недійсними, і забороняється включати їх до договорів і угод.

Пунктами 2 і 3 Постанови місцевим органам виконавчої влади доручено та органам місцевого самоврядування рекомендовано в межах повноважень розглядати колективні договори і угоди щодо відповідності законодавству та у разі виявлення порушень надавати рекомендації стосовно їх усунення.

Разом з тим, відповідно до пункту 5 Порядку сторонам договору може бути відмовлено у повідомній реєстрації лише у разі, коли подані на реєстрацію примірники договору не є автентичними.

Строк прийняття рішення про відмову в реєстрації не може перевищувати 14 робочих днів.

Які дії у разі невідповідності колективного договору вимогам законодавства?

Як оформити результати перевірки (акт, припис та інші)?

Як мають оформлюватися рекомендації реєструючого органу?

Чи надсилати рекомендації листом під час проведення реєстрації протягом 14 робочих днів, чи після проведеної реєстрації?

У разі виявлення в колективному договорі положень, які не відповідають законодавству (погіршують порівняно з чинним законодавством становище працівників), реєструючий орган надає рекомендації щодо їх доопрацювання з відповідними роз'ясненнями.

Зазначені рекомендації надаються листом із дотриманням загальних вимог щодо створення документів, які встановлює Типова інструкція з діловодства у

центральних органах виконавчої влади, місцевих органах виконавчої влади, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 №1242.

У написі про повідомну реєстрацію колективного договору вказуються вихідний номер і дата надсилання цього листа.

Повідомна реєстрація проводиться протягом 14 робочих днів з дня, наступного після надходження договору до реєструючого органу. Не пізніше наступного робочого дня після реєстрації чи прийняття рішення про відмову в реєстрації примірники договору повертаються сторонам, які подали їх на реєстрацію. Копія відповідного договору зберігається в реєструючому органі (пункт 6 Порядку).

Лист з рекомендаціями надається сторонам колективного договору разом із примірниками договору не пізніше наступного робочого дня після його повідомної реєстрації.

У разі якщо сторони врахували рекомендації реєструючого органу і внесли відповідні зміни чи доповнення до договору, вони підлягають повідомній реєстрації згідно із Порядком.

Пункт 3 Постанови носить рекомендаційний характер стосовно розгляду реєструючим органом колективних договорів щодо їх відповідності законодавству та у разі виявлення порушень надати рекомендації стосовно їх усунення.

Тобто це виконувати не обов'язково, а на вибір самого реєструючого органу.

Тому не зрозуміло наявність відмітки про рекомендації в додатку № 1 – написі про повідомну реєстрацію.

Відповідно до пункту «б» підпункту 9 частини 1 статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать делеговані повноваження, зокрема, повідомна реєстрація в установленому порядку колективних договорів і територіальних угод відповідного рівня.

Пунктами 2 і 3 постанови доручено місцевим органам виконавчої влади та рекомендовано органам місцевого самоврядування у разі виявлення порушень законодавства надавати рекомендації стосовно їх усунення.

При цьому, у написі про повідомну реєстрацію вказуються вихідний номер і дата і дата надсилання листа з відповідними рекомендаціями реєструючого органу.

Водночас, пунктом 9 Порядку передбачено, що копіювання та публікування тексту договору, змін і доповнень до нього здійснюються разом із рекомендаціями реєструючого органу щодо приведення договору у відповідність з вимогами законодавства.

Метою таких заходів є інформування працівників і роботодавців, на яких поширюється договір, про наявність в договорі положень які не відповідають законодавству. В цьому випадку працівники і роботодавці можуть ініціювати в установленому порядку внесення відповідних змін до договору.

Чи обов'язкові до виконання рекомендації сторонам договору?

Яким чином діяти, якщо в зареєстрованих колективних договорах реєструючим органом зроблені зауваження щодо невідповідності чинному

законодавству, а зміни і доповнення до колдоговорів не вносяться та не реєструються?

Було би доцільно надати реєструючому органу право повернення колективного договору на доопрацювання у випадку невідповідності нормам законодавства та договірних угод та при наявності орфографічних помилок.

Міжнародними нормами, зокрема, статтею 4 Конвенції № 98 про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів передбачено, що там, де це потрібно, вживають заходів, що відповідають умовам країни, з метою заохочення й сприяння повному розвиткові й використанню процедури ведення переговорів на добровільних засадах між роботодавцями чи організаціями роботодавців, з одного боку, та організаціями працівників, з другого боку, з метою регулювання умов праці шляхом укладення колективних договорів.

Також, Конвенцією № 154 про сприяння колективним переговорам зазначено, що заходи, вживані з метою сприяння колективним переговорам, мають розроблятися чи застосовуватися таким чином, щоб не обмежувати свободи колективних переговорів (стаття 8).

Відповідно до Закону, зміст колективного договору визначається сторонами в межах їх компетенції (стаття 7). Колективний договір укладається на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань.

Зміни і доповнення до колективного договору, протягом строку їх дії можуть вноситися тільки за взаємною згодою сторін в порядку, визначеному колективним договором (стаття 14 Закону).

Органи влади та місцевого самоврядування не мають повноважень втручатися у переговорний процес на підприємстві та визначати зміст колективних договорів.

Порядком не передбачено здійснення реєструючим органом контролю за усуненням виявлених у колективному договорі порушень.

За результатами висновків сторонам договору надаються рекомендації що зазначають дії, які є доцільними щодо окремих положень договору у разі невідповідності їх законодавству. Разом з тим, рекомендації не вважаються обов'язковими до виконання.

Водночас, відповідно до статті 5 Закону умови колективних договорів, що погіршують порівняно з чинним законодавством становище працівників, є недійсними, і забороняється включати їх до договорів.

В цьому випадку, після ознайомлення з рекомендаціями реєструючого органу, заінтересовані особи (роботодавець, працівники, їх представники) на яких поширюється договір, можуть ініціювати внесення в установленому порядку відповідних змін до договору.

Крім того, ці рекомендації можуть враховуватися Державною інспекцією України з питань праці та територіальними інспекціями при проведенні перевірок, Національною службою посередництва і примирення та її відділеннями, судами при розгляді спірних питань.

Напис про повідомну реєстрацію здійснювати «від руки» чи спеціальним штампом? Вимоги до розмірів штампа?

Чи можливо підприємствам та організаціям надавати на реєстрацію колективні договори з надрукованим ними написом на першій сторінці або використовувати штамп?

Чи обов'язково повинна бути вказана в штампі назва реєструючого органу, чи всі написи робити вручну?

Чи можливо при реєстрації змін та доповнень до колективного договору в Додатку 1 робити зміни в заголовку?

Якщо на титульній та першій сторінці примірника і копії відсутнє місце для напису повідомної реєстрації, так як на вказаних сторінках розміщено відповідний текст.

Відповідно до Порядку напис на титульній сторінці кожного примірника колективного договору і копії робить реєструючий орган за результатами перевірки автентичності примірників і копії.

Підприємство не має повноважень друкувати напис про повідомну реєстрацію на примірниках колективного договору.

Зміст напису визначений додатком 1 Порядку. Відповідно до нього найменування реєструючого органу має бути вказано в написі про повідомну реєстрацію.

Спосіб нанесення тексту напису про повідомну реєстрацію визначає реєструючий орган. Разом з тим, незалежно від обраного способу нанесення тексту, напис «від руки» або розмір шрифту мають забезпечити чітке прочитання тексту.

Оскільки відмовити в реєстрації не можна (крім пункту 5 Порядку), у разі якщо на титульній та першій сторінці примірників і копії відсутнє місце для напису про повідомну реєстрацію можливо запропонувати сторонам договору додатково надати аркуші з титульною сторінкою. Якщо примірники прошиті, то, як виключення, можливо зробити напис на звороті першої сторінки, але у листі з рекомендаціями вказати про необхідність дотримання у подальшому пункту 4 Порядку.

Який обмежений строк повернення сторонам примірників договору після їх реєстрації?

Не пізніше наступного робочого дня після реєстрації чи прийняття рішеня про відмову в реєстрації примірники договору повертаються сторонам, які подали їх на реєстрацію (пункт 6 Порядку).

Строк повернення сторонам примірників договору обмежено одним днем після реєстрації.

Чи обов'язково здійснювати оприлюднення відомостей про проведення повідомної реєстрації договорів у засобах масової інформації, якщо дана інформація періодично публікується на офіційному веб-сайті?

Порядком не вказана періодичність оприлюднення відомостей про проведення повідомної реєстрації колективних договорів, змін та доповнень до них.

Реєструючий орган самостійно визначає періодичність оприлюднення.

Дніпровська районна в місті Києві державна адміністрація двічі на рік (січень та липень) оприлюднює на офіційному веб-сайті у розділі «Оголошення» Перелік підприємств, установ та організацій Дніпровського району міста Києва, які зареєстрували колективні договори, зміни та доповнення до них, крім того,

своєчасно розміщує інформацію стосовно колдоговірної роботи в цілому. Реєструючий орган оприлюднює відомості про проведення повідомної реєстрації колективних договорів з метою інформування громадян.

Який термін зберігання копій колективних договорів у реєструючого органу?

Який термін зберігання недіючих колективних договорів і порядок їх списання або знищення?

Переліком типових документів, створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 12.04.2012 № 578/5 визначено мінімальні строки зберігання документів. Строки зберігання колективних договорів і угод, змін та доповнень до них та Реєстру зазначені в статтях 395, 406, а саме:

Номер статті	**Види документів**	**Строк зберігання документів**	
		в організаціях, у діяльності яких створюються документи НАФ	**в організаціях, у діяльності яких не створюються документи НАФ**
395	**Колективні договори, угоди (генеральна, галузеві та регіональні), зміни та доповнення до них:** **а) за місцем складення** **б) в інших організаціях**	**Постійно** **До заміни новими**	**До ліквідації організації** **До заміни новими**
406	**Реєстраційні журнали колективних договорів і угод**	**5 р.**	**5 р.**
		Після закінчення журналу	

Хто повинен робити копіювання та публікування тексту угоди (договору), змін та доповнень до них та як має виглядати така копія (пункт 9 Порядку)?

Хто і за які кошти буде виконувати пункт 9 Порядку повідомної реєстрації колективних договорів, а саме копіювання договору, змін та доповнень до них?

На кого покладається повноваження щодо копіювання тексту договору, змін та доповнень до них та як повинна виглядати дана копія?

Щодо недоцільності копіювання текстів договору у зв'язку з тим, що вони містять конфіденційну інформацію.

В який термін надаються копії колективного договору за вимогами суду чи інших органів?

Пункт 9 Порядку передбачає обов'язковість присутності напису про повідомну реєстрацію та рекомендації реєструючого органу щодо приведення договору у відповідність з вимогами законодавства у разі виготовлення копій тексту договорів.

1). Копіювання тексту договору, змін і доповнень до них здійснюють реєструючі органи під час розгляду таких договорів уповноваженими органами в

разі виникнення трудових спорів (індивідуальних і колективних), згідно з пунктом 2 Порядку.

Копіювання документів має відбуватися із дотриманням вимог, встановлених Типовою інструкцією з діловодства у центральних органах виконавчої влади, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1242.

Водночас звертаємо увагу, що копіювання тексту договору, змін і доповнень до нього може здійснюватися на платній основі в разі отримання реєструючим органом запиту від фізичних і юридичних осіб, об'єднань громадян на отримання таких документів згідно зі статтею 21 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

2). Відповідно до статті 9 Закону України «Про колективні договори і угоди»:

- копіювання та публікування угоди, змін та доповнень до неї здійснюють сторони, що уклали угоду, в разі інформування громадян через засоби масової інформації про зміни та доповнення до угоди та хід її реалізації і забезпечення розміщення тексту угоди в засобах масової інформації (частина 10 статті), а також для забезпечення текстом угоди суб'єктів, що перебувають у сфері дії сторін, які підписали угоду;
- копіювання тексту колективного договору, змін і доповнень до нього можуть здійснювати його сторони для ознайомлення працівників (частина 9 статті).

Водночас, законодавство не обмежує сторони в розповсюдженні договору (угоди) у разі необхідності.

Питання поширення конфіденційної інформації регулюються законодавством, зокрема Законом України «Про інформацію».

Порядок не регулює питання щодо строків надання копії колективного договору органам, уповноваженим розглядати трудові спори. В цьому випадку слід керуватися строками, визначеними законодавством або вказаними зазначеним органом.

Консультації з питань реєстрації та укладання колективних договорів здійснює Управління праці та соціального захисту населення Дніпровської районної в місті Києві державної адміністрації за адресою: 02125, місто Київ, вул. Курнатовського, 7-А, кімната 34, телефон/факс 542-99-10.

Начальник управління праці
та соціального захисту населення
Дніпровської районної в місті Києві
державної адміністрації О. Гуцол